Keisanen T., E. Kärkkäinen, M. Rauniomaa, P. Siitonen & M. Siromaa (toim.) 2013. Osallistumisen multimodaaliset diskurssit. Multimodal discourses of participation. AFinLAn vuosikirja 2013. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja n:o 71. Jyväskylä. s. 55–76.

Maiju Partanen
Jyväskylän yliopisto

Suomen kielen oppimisen mahdollisuudet ja työyhteisön tuki puhdistuspalvelualalla: afrikkalaisten maahanmuuttajien käsityksiä ja kokemuksia

This article presents a triple case study of African immigrants' beliefs about Finnish language learning and support of the work community in the cleaning industry. Cleaning does not require a high language proficiency and it is therefore a typical first job for immigrants, a so-called entrance job. The theoretical framework of the study combines dialogical and sociocultural perspectives on language learning. Learners' beliefs about work-related affordances and scaffolding are analysed using a dialogical analysis of beliefs. The interviewees' shared belief is that in spite of their simple duties, cleaning work does provide affordances for learning, e.g. in the form of work-related announcements and instructions. Learning opportunities depend much on the support received from the surrounding work community. The use of Finnish at work promotes language learning when comprehension is supported by body language, visual elucidation, or repetition.

Keywords: Finnish as a second language, work-related language skills, affordance, scaffolding

1 Johdanto

Maahanmuuttajien työllistyminen herättää Suomessa paljon keskustelua. Keskeisenä työllistymisen esteenä pidetään yleensä puutteellista suomen kielen taitoa, jonka vuoksi maahanmuuttajat eivät välttämättä saa koulutustaan vastaavaa työtä vaan esimerkiksi siivoustyötä (Arajärvi 2009; Kyhä 2012: 20). Siivoustyö on yleinen sisääntuloammatti, koska siivousalalla tarjoutuu työpaikkoja myös Suomessa asumisen alkuvaiheessa (Forsander & Alitolppa-Niitamo 2000). Peräti 15 prosenttia kaikista siivoojista Suomessa on vieraskielisiä (Tilastokeskus 2009). Siivoustyöllä rahoitetaan esimerkiksi opintoja, ja monella on tavoitteena edetä omaa koulutusta tai ammattitaitoa vastaavaan työhön myöhemmin (Trux 2000: 275). Yhteiskuntatieteellisissä tutkimuksissa on todettu, että sisääntuloammateissa on mahdollista kehittää suomen kielen taitoa ja saavuttaa sosiaalista pääomaa, mikä edistää työllistymistä laajemmille työmarkkinoille myöhemmin (mm. Forsander 2002, 2013). Tässä artikkelissa tarkastellaan, millaisia kielenoppimismahdollisuuksia sisääntulotyössä tarjoutuu (ks. myös Partanen 2012).

Analyysin kohteena ovat kolmen puhdistuspalvelualalla työskentelevän kenialaisen opiskelijan käsitykset ja kokemukset suomen kielen oppimisesta työssään. Käsityksiä (*beliefs*) tarkastellaan kolmen tutkimuskysymyksen kautta: 1) Mitkä työtilanteet koetaan merkityksellisiksi kielenoppimistilanteiksi ja miksi? 2) Miten työyhteisö tukee oppimista? 3) Miten sisääntuloammatissa työskentely vaikuttaa tuleviin työllistymismahdollisuuksiin? Esiin nostetaan kokemuksia kahdesta kielelliseltä toiminnaltaan erilaisesta työympäristöstä: siivousyrityksestä, jossa työskentely ei vaadi paljon suomen kielen taitoa, ja pesulasta, jossa suomi on kaikissa tilanteissa työkielenä. Tarkasteltavana ovat siivoojana työskentelevän miehen käsitykset siitä, mitä mahdollisuuksia suomen kielen oppimiseen tarjoutuu siivoustyössä, jossa suomenkielinen vuorovaikutus on vähäistä. Analyysissa keskeisenä näkökulmana ovat affordanssit eli tarjoumat, jotka tarjoavat aktiiviselle oppijalle mahdollisuuksia kielen käyttämiseen ja oppimiseen (van Lier 2000). Toisena tutkimuskohteena ovat kahden pesulassa työskentelevän naisen käsitykset ja kokemukset työyhteisön oikea-aikaisesta tuesta (*scaffolding*) työtilanteissa, joissa kielellinen toiminta ei vielä onnistu itsenäisesti (Wood, Bruner &

Ross 1976). Lopuksi analysoidaan kaikkien kolmen käsityksiä sisääntuloammattien vaikutuksesta tuleviin työllistymismahdollisuuksiin. Käsityksiä analysoidaan dialogisessa viitekehyksessä tilanteittain vaihtelevina ja osittain jaettuina (Bakhtin 1981; Aro 2009).

Seuraavaksi esitellään tutkimuksen yhteiskunnallinen tausta, teoreettinen viitekehys ja menetelmät. Tulosluvussa analysoidaan tarjoumia siivoustyössä, työyhteisön tukea pesulassa ja tulevia työllistymisnäkymiä. Päätännössä arvioidaan tulosten sovellettavuutta kielikoulutukseen ja työssä oppimisen tutkimukseen.

2 Tilanteinen kielenoppiminen työssä

2.1 Sisääntulotyön merkitys kielenoppimisessa

Maahanmuuttajilta vaaditaan työllistymiseen usein sekä suomen kielen taitoa että työkokemusta Suomessa. Niiden hankkiminen vie aikaa, ja omalle alalle työllistymiseen kuluu Suomeen muuton jälkeen keskimäärin viidestä seitsemään vuotta. Useimmat työllistyvät aluksi sisääntuloammattiin matalapalkkaiselle palvelualalle, kuten siivous- tai ravintola-alalle, joilla kielitaitoja koulutusvaatimukset ovat alhaiset. (Forsander & Alitolppa-Niitamo 2000: 69–70.)

Tähän tutkimukseen osallistuneet maahanmuuttajat opiskelevat englanninkielisessä sairaanhoitajakoulutuksessa suomalaisessa ammattikorkeakoulussa ja rahoittavat opintonsa siivoustyöllä. Jäppisen (2010: 5) mukaan suomen kielen taidon puutteellisuus vaikeuttaa usein kansainvälisten korkeakouluopiskelijoiden työllistymistä suomalaisille työmarkkinoille vielä valmistumisen jälkeenkin. Englanniksi suoritetut opinnot saattavat heikentää maahanmuuttajien työmarkkina-asemaa (Arajärvi 2009: 52). Suomen kielen käyttäminen sisääntulotyössä voikin parhaassa tapauksessa edistää kielitaidon kehittymistä tilanteessa, jossa kielikurssien osuus opinnoissa on vähäinen. Työssä voidaan kenties harjoitella esimerkiksi arkisten puhetilanteiden hallintaa, jota Kelan ja Kompan (2011: 187–188) mukaan vaaditaan sairaanhoitajan työssä.

2.2 Afrikkalaiset maahanmuuttajat sisääntuloammateissa

Kaikki tutkimushenkilöt ovat kotoisin Keniasta, ja heidät voidaan nähdä transnationaalisuuden ja uuden diasporan edustajina. Afrikan uusilla diasporilla viitataan nopean globalisoitumisen vaikutuksiin, kuten koulutettujen afrikkalaisten maastamuuttoon (Okome & Vaughan 2011). Transnationaalisuudella taas tarkoitetaan valtion rajat ylittäviä siteitä, kuten maahanmuuttajien kytköksiä ihmisiin lähtömaassaan, uusissa asuinpaikoissaan ja kolmansissa maissa (Haikkola 2012: 33). Afrikkalaisille on tyypillistä sukuverkostojen levittäytyminen eri puolille maailmaa (ks. Hautaniemi 2004).

Suomessa asuvien afrikkalaisten oleskeluluvan peruste on useimmiten joko pakolaisuus tai opiskelu, ja opiskelemaan tulleilla on yleensä jo ennestään korkea koulutus. Forsanderin (2002) mukaan Saharan eteläpuolelta Suomeen muuttaneilla afrikkalaisilla on ristiriita keskimääräisen koulutustason ja yleisimpien ammattialojen välillä: kansalaisuusryhmittäin tarkasteltuna he ovat keskittyneet työmarkkinoilla siivous- ja postinjakoalalle, mikä vastaa harvan ammattitaitoa. Osittain ilmiö selittyy heikolla suomen kielen taidolla, joka vaikeuttaa usein asiantuntijatyöhön työllistymistä. (Forsander 2002: 107–108, 163–164.) Esimerkiksi EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta tulevien sairaanhoitajien ja lääkäreiden on suoritettava hyväksytysti yleisten kielitutkintojen suomen kielen keskitason testi (tasot 3–4), jotta he saisivat laillistetun pätevyyden harjoittaa ammattiaan Suomessa (Valvira 2012). Lisäksi näiden maiden ulkopuolella suoritetuille tutkinnoille on tehtävä rinnastamis- tai tunnustamispäätökset (Kyhä 2006: 2). Osasyynä voi olla myös rekrytointisyrjintä, sillä työmarkkina-asema on heikoin kulttuurisesti ja kielellisesti kaukaisista maista tulleilla (Kyhä 2012: 18).

3 Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat

Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä on sosiokognitiivisuus, jossa yhdistyvät dialogiset ja sosiokulttuuriset näkökulmat. Kielenoppiminen nähdään sekä sosiaalisena että kognitiivisena toimintana – oppimisen sosiaalinen ja kognitiivinen ulottuvuus eivät ole siis toisistaan irrallisia (Atkinson 2002: 534, 537). Sosiokulttuurisesta näkökulmasta kielenkäyttö ja -oppiminen ovat sosiaalisesti ja kulttuurisesti välitteistä toimintaa ja kieli on ennen

kaikkea sosiaalisen kanssakäymisen väline (Vygotsky 1982: 18; Lantolf & Thorne 2006: 59). Dialogisesta näkökulmasta kieltä tarkastellaan konkreettisen kielenkäytön kautta tietyssä kontekstissa, koska se on sosiaalista ja tilanteittain vaihtelevaa (Bakhtin 1981: 340). Sosiokognitiivisesti suuntautuneessa tutkimuksessa painotetaankin kielen tapahtumaluonteisuutta. Cowleyn (2005: 50) mukaan kieli ei ole staattinen järjestelmä vaan dynaaminen merkityksenantamisen ja tulkitsemisen prosessi, josta hän käyttää termiä *languaging*. Kielellä toimimista ei voida erottaa konkreettisista olosuhteista ja toimijoista, koska se reaalistuu ainoastaan "tässä ja nyt" (mts. 50). Niinpä kieltä ei kannata tarkastella kontekstista ja sitä käyttävistä yksilöistä irrallaan; kieli on prosessi, joka on todellista vain toimintana (Dufva, Aro, Suni & Salo 2011: 31). Suuntauksille on siis yhteistä funktionaalisuus ja kielen reaalistuminen konkreettisissa kielenkäyttötilanteissa.

Sosiokognitiivisessa viitekehyksessä korostetaan myös kognition sosiaalisuutta. Atkinson (2002: 531) kuvaa kognition sosiaalista alkuperää käsitteellä hajautettu kognitio (*distributed cognition*): tietoa on hajautettuna sosiaalisiin tuotteisiin, käytänteisiin ja välineisiin. Sunin (2008: 189–192) mukaan jaettu kognitiivinen varanto helpottaa toisen kielen oppijan kielellistä suoriutumista, koska hänen ei tarvitse suoriutua ainoastaan yksilöllisten resurssiensa varassa vaan hän voi kierrättää keskustelukumppaninsa käyttämää kielellistä ainesta. Myös työympäristössä tietoa ja kielellisiä aineksia on työntekijän tukena monessa muodossa. Esimerkiksi kollegoilla, käyttöohjeissa ja työkoneissa on hajautettuna resursseja, joita työntekijä voi "lainata" suoriutuakseen työtehtävistään. Työyhteisön jäsenet voivat tarjota konkreettisia ilmauksia maahanmuuttajatyöntekijän käyttöön (Suni 2010: 55). Kielellisten resurssien jakaminen on yksi oikea-aikaisen tuen muoto. Vuorovaikutuksellisen tuen tarjoaminen auttaa oppijaa suoriutumaan tilanteessa, jossa hän ei vielä itsenäisesti onnistuisi (Wood ym. 1976: 90).

Oppijan käsitykset vaikuttavat siihen, mitä ympäristön aineksia hän hyödyntää. Van Lierin (2000) mukaan kielitieteessä vakiintuneen syötöksen käsitteen sijaan relevantimpi on oppijan ja ympäristön vastavuoroinen suhde, tarjouma (*affordance*). Oppimisen tutkimuksessa ei tulisi keskittyä syötöksen määrään vaan siihen, millaisia mahdollisuuksia merkitykselliseen toimintaan tilanne tarjoaa. Toisen kielen oppija toimii kohdekielisessä ym-

päristössä, joka on täynnä kielenoppimisen mahdollisuuksia. Kaikkeen ei voi tarttua, vaan tarjoumiksi muodostuvat ne ympäristön ainekset, jotka oppija havaitsee, arvioi itselleen merkityksellisiksi ja käyttää kielelliseen toimintaansa. (Van Lier 2000: 252–253.) Affordanssit tarjoavatkin hyvän lähtökohdan oppijan toimintaa suuntaavien havaintojen ja käsitysten tarkasteluun esimerkiksi luokan ulkopuolisen kielenoppimisen tutkimuksessa (Bernat 2008: 16).

Oppijoiden käsityksiä (*beliefs*) kielestä ja kielenoppimisesta tarkastellaan tässä tutkimuksessa dialogisesta näkökulmasta, jonka mukaan käsitykset ovat moniäänisiä ja kokemusperäisiä, osittain jaettuja ja osittain yksilöllisiä (Aro 2009: 39). Käsitykset muodostuvat ja muokkautuvat vuorovaikutuksessa muiden kanssa, kun arvioimme ja omaksumme muiden ajatuksia omiksemme. Käsitysten omaksumista voidaan tarkastella Bahtinin (Bakhtin 1981) äänen käsitteen avulla, koska käsityksissä on kaikuja muiden äänistä. Joissain sanoissa kuuluu autoritaarisia (*authoritative*) ääniä, kuten auktoriteettiasemassa olevien ajatuksia, sellaisenaan toistettuja stereotypioita tai yleisiä totuuksia. Toisaalta osa sanoista on sisäisesti vakuuttavia (*internally persuasive*) eli omasta näkökulmasta kerrottuja. Kun muilta saadut sanat punoutuvat omaan ajatteluun ja ne kerrotaan omin sanoin, ne on sisäistetty omiksi käsityksiksi. Tällöin alun perin muilta saatu tieto kerrotaan omin sanoin ja omasta näkökulmasta: se on osittain omaa ja osittain toisten ajattelua. (Bakhtin 1981: 341–345.) Oppijan käsitykset ovat tärkeä tutkimuskohde, koska ne suuntaavat oppijan toimintaa ja havaintoja kielenkäyttötilanteissa (Aro 2009: 15). Maahanmuuttajatyöntekijöiden käsityksiä tutkimalla päästään kiinni työympäristön tarjoumiin, koska käsityksistä käy ilmi, mitkä työtilanteet he tunnistavat tarjoumiksi.

4 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus on toteutettu laadullisin menetelmin kolminkertaisena tapaustutkimuksena. Tutkimushenkilöt ovat melko yhtenäinen joukko. Kaikki kolme (pseudonyymit Daniel, Chantal ja Olivia) ovat aikuisia ja muuttaneet Keniasta Suomeen syksyllä 2010 opiskelemaan englanninkieliseen sairaanhoitajakoulutukseen ammattikorkeakouluun. Opintoihin kuuluu suomen kielen

kursseja, ja lisäksi he ovat osallistuneet vapaa-ajallaan kolmannen sektorin kielenopetukseen. Muutoin he käyttävät melko vähän suomea: he opiskelevat englanniksi ja ovat vapaa-ajallaan tekemisissä enimmäkseen toisten kansainvälisten opiskelijoiden kanssa. Tunnistamattomuuden varmistamiseksi haastateltavien nimet on muutettu eikä äidinkieliä mainita.

Tutkimushenkilöt työskentelevät opintojensa ohella puhdistuspalvelualalla. Daniel työskentelee siivousyrityksessä, jossa sai perehdytyksen työhön englanniksi. Käytännössä työssä tarvitsee hänen mukaansa käyttää hyvin vähän suomea. Chantalin ja Olivian työpaikassa pesulassa sen sijaan pesukoneiden käyttöohjeet ovat vain suomeksi eivätkä kaikki suomalaiset työntekijät käytä englantia. Siksi työnantajan vaatimus oli, että kolmen kuukauden koeajalla oli sekä opittava toimimaan suomenkielisten ohjeiden mukaan että osoitettava pystyvänsä kommunikoimaan suomeksi muiden työntekijöiden kanssa.

Aineisto on kerätty vuonna 2011, jolloin kaikki tutkimushenkilöt osallistuivat kahteen puolistrukturoituun teemahaastatteluun.[1] Analysoitavana on siis yhteensä kuusi haastattelua. Haastatelluille tarjottiin mahdollisuutta tulkin käyttämiseen, mutta he valitsivat haastattelukieleksi englannin. Ensimmäisissä haastatteluissa kesäkuussa selvitettiin kokemuksia suomen kielen käytöstä ja oppimisesta koulutuksessa, työssä ja vapaa-ajalla. Seuraavissa haastatteluissa marraskuussa keskityttiin suomen kielen käyttöön ja oppimiseen sisääntuloammateissa. Haastattelujen kesto oli 35–82 minuuttia (keskimäärin 55 minuuttia), ja ne tallennettiin ja litteroitiin karkeasti sanatason tarkkuudella, joka on riittävä haastattelujen sisällön analysoimiseen.

Haastatteluaineistoa analysoidaan dialogisella käsitysanalyysilla (Aro 2009, ks. myös Virtanen 2011). Se on samalla myös laadullista sisällönanalyysia (Tuomi & Sarajärvi 2002), koska analyysin kohteena on ensisijaisesti käsitysten sisältö. Sisällön lisäksi käsityksistä analysoidaan ääniä ja toimijuutta. Käsitysten alkuperää analysoidaan Bahtinin (Bakhtin 1981) äänen käsitteen avulla. Jotkin käsitykset toistavat sellaisenaan auktoriteettien sanoja tai

1 Tutkimus on toteutettu Jyväskylän yliopiston Kielten laitoksen tutkimushankkeessa *Suomi työkielenä: sosiokognitiivinen näkökulma maahanmuuttajien ammatilliseen kielitaitoon* (rahoitus Emil Aaltosen säätiö 2011–2013). Aineisto on kerätty hankkeen tutkijan Aija Virtasen kanssa (ks. Virtanen (tulossa)), ja sitä on käytetty myös pro gradu -tutkielmassa (Partanen 2012).

kulttuurisia totuuksia, mutta osa käsityksistä on sisäistettyjä, omia ajatuksia. Siksi käsityksiä analysoidaan tarkastelemalla, mistä käsitykset ovat peräisin ja keiden äänillä puhutaan. (Aro 2009: 59–61.) Samalla tarkastellaan, ketkä puhuja esittää aktiivisiksi toimijoiksi ja ketkä toiminnan kohteiksi (mts. 63; Wertsch 1998: 92).

5 Tarjoumat ja työyhteisön tuki sisääntuloammateissa

5.1 Tiedotteet siivoustyön tarjoumina

Siivousyrityksessä suomenkielinen vuorovaikutus on vähäistä. Daniel työskentelee yleensä saman työparin kanssa asiakasyrityksen tiloissa silloin, kun toimistotilat ovat tyhjinä. Myös työpari on maahanmuuttaja, ja hän puhuu Danielin kanssa englantia. Keskusteluja suomeksi ei toisaalta synny silloinkaan, kun suomalaisia työntekijöitä on paikalla.

(1) Maiju: you said that you use English mostly. do you use Finnish at your work place?
Daniel: **we rarely use Finnish**. most of the **people are not involved in what we do**. they just see okay they are the cleaners they can do the (acting). so they rarely say anything but, what it comes to we want to tell them that, can we clean now. or are you are you doing something in this place. then we might use Finnish. but we mostly do something when people are not around. so we rarely meet people there.

(2) Daniel: I think that's the only thing I ask. I don't ask many questions. ((nauraa))

Daniel kertoo kysyvänsä joskus suomeksi, voisiko tulla siivoamaan työtilaan. Se on kuitenkin ainoita suomenkielisiä vuorovaikutustilanteita työpaikalla. Daniel puhuu paljon monikossa viitaten työpariinsa, jonka kanssa jakaa kokemuksensa suomen kielen käyttämisestä työpaikallaan. Esimerkissä 1 *me* (*we*) viittaa Danieliin ja hänen aasialaiseen työpariinsa ja *he* tai ihmiset (*they, people*) asiakasyrityksen suomalaisiin työntekijöihin. De Fina (2003) on havainnut Yhdysvaltojen meksikolaissiirtolaisten korostavan näin kokemustensa kollektiivisuutta. Daniel puhuu myös työparinsa äänellä ja korostaa siten, ettei käsitys siivoustyön hiljaisuudesta ole vain hänen omansa.

Kun Danielilta kysyttiin työssä tarjoutuvista kielenoppimismahdollisuuksista, hän nosti esiin suomenkieliset tiedotteet.

(3) Daniel: maybe not as much. because we don't communicate so much. but when it comes to like **the announcements** or things that are written on the, in the wall. I try to read them so many times. maybe that's. I like to memorize something and going at home and trying look what are they. because sometimes they may put **a notice that I'm involved**. so **I like to read and memorize**. if I can translate it directly myself. then I like to. yeah. but **I learn a few words here and there. but not communicate**.

Tiedotteet ovat Danielille affordansseja, koska ne saattavat koskea häntä ja hänen työtään. Van Lierin (2000: 253) mukaan oppimisprosessissa affordanssit havaitaan ensin itselle merkityksselliseksi, minkä jälkeen niitä tulkitaan ja niiden avulla osallistutaan sosiaaliseen toimintaan. Daniel lukee tekstejä moneen kertaan, yrittää ymmärtää ja tarkistaa tarvittaessa sanoja kotona sanakirjasta. Samalla hän tekee jatkuvaa tulkintaa tiedotteiden merkityksistä – sekä kielellisistä merkityksistä että sisällön merkityksestä omaan työhönsä. Danielin käsitys kielenoppimisesta on yksilö- ja muistikeskeinen: hän kertoo oppivansa kertaamalla, painamalla mieleen ja kääntämällä tekstejä itsekseen. Puhuessaan suomenoppimisestaan hän käyttää *minä*-muotoa eli pitää kokemuksiaan yksilöllisinä (vrt. esimerkki 1). Oppimisen kohteeksi hän nimeää sanaston, joka ei kuitenkaan siirry suoraan hänen resurssikseen vuorovaikutustilanteissa.

Työpaikan tiedotteet saattavat koskea esimerkiksi tiloissa järjestettäviä juhlia tai remontteja, joten ne vaikuttavat suoraan siivoustyöhön ja ovat siksi tärkeitä.

(4) Daniel: there's announcement concerning the workplace. like maybe **they want to do something renovation** or something. so **they write it on the noticeboard**. so it's good to read maybe **it involves me also**. yeah so **I like reading to see if I, if I can understand**. yeah most of the time there is announcements like this, like they want maybe **they will be having a party**. so ((nauraa))
Aija: ((nauraa)) yeah can I come?
Daniel: maybe I shouldn't come that time they might be having a party so ((nauraa)). I can come and clean before. before having the party.

Työpaikan tekstit ovat Danielille myönteinen kielellinen haaste: hän haluaa lukea ja ymmärtää ne. Daniel nimeää epämääräisesti *heidät* aktiivisiksi toimijoiksi, kuten tiedotteiden kirjoittajiksi, remontin tekijöiksi ja juhlien pitäjiksi, ja rajaa itsensä ulkopuolelle. Hän kuitenkin kokee aktiivista toimijuutta tiedotteiden lukijana: lukeminen on päättelevää, koska se vaikuttaa suoraan toimintaan.

Vaikka tiedotteet koskevat siivoojia, he eivät osallistu asiakasyrityksen vapaamuotoisiin tapahtumiin, jotka voisivat olla luontevia tilanteita keskustella suomeksi. Seuraavassa esimerkissä käy ilmi Danielin halu pystyä keskustelemaan enemmän asiakasyrityksen suomalaisten työntekijöiden kanssa.

(5) Daniel: I would like **more to be able to communicate with the people I work for**. but, most of the time they don't have that time and I can't speak so well so maybe not. not yet.

Danielin käsitys on toiveikas: hän ei vielä pysty keskustelemaan paljon suomeksi mutta toivoo osaavansa paremmin myöhemmin. Kuvitelmat itsestä tulevaisuudessa suuntaavat Dörnyein (2009: 29) mukaan toisen kielen oppimismotivaatiota. Etenkin ideaalikuva itsestä toisen kielen puhujana (*ideal L2 self*) motivoi oppijaa: todellisen ja ideaalisen minän välistä eroa halutaan vähentää kielitaitoa kehittämällä (mts. 29).

Vuorovaikutuksen vähäisyydelle työpaikalla voi olla monia syitä. Maahanmuuttajatyöntekijän käsitys kielitaitonsa puutteista voi estää käyttämästä suomea niissäkin tilanteissa, joissa se olisi mahdollista. Toisaalta vapaalle keskustelulle siivoojan kanssa ei välttämättä jää aikaa etenkään, jos siivouspalvelut on ulkoistettu. Truxin (2000: 275) mukaan siivouspalveluiden ulkoistaminen johtaa pahimmillaan siivoojien putoamiseen pois työyhteisöstä. Jos siivoojat huomioitaisiin osana työyhteisöä, joka ostaa siivouspalvelun, myös suomenkielisiä vuorovaikutustilanteita tarjoutuisi todennäköisesti enemmän.

5.2 Työyhteisön multimodaalinen tuki pesulassa

Chantal ja Olivia työskentelevät pesulassa, jonka asiakkaina on suuria yrityksiä kuten hotelleja. Heidän työhönsä ei sisälly asiakaspalvelua, vaan vuorovaikutusta on ainoastaan työkavereiden kanssa. Yrityksessä työskentelee

kahdeksan maahanmuuttajaa, mutta Olivian ja Chantalin työparina on aina suomalainen työntekijä. Seuraavassa esimerkissä Olivia kertoo, että työskentely pesulassa on ollut myönteinen kokemus suomen kielen oppimisen kannalta. Hän myös vertaa pesulatyötä kokemuksiinsa työharjoittelusta sairaalassa.

(6) Olivia: experience is good. I'm trying to listen. if I don't hear they tell me slowly. (situation) there it's it's is better. as **compared with sometimes you can go to hospital and nobody is nobody is willing to help you to tell you what this means**. what you can do something. **but there [pesulassa] they show you practically**. and they are speaking Finnish but if I show you practically even if I speak another language automatically you understand and you get to pick the word.
Aija: so it doesn't always need words.
Olivia: no. yeah they use word. and the same times they use actions.

Esimerkistä tulee ilmi ympäröivän työyhteisön merkitys kielenoppijalle. Jos kukaan ei ehdi tai ole halukas auttamaan, oppija jää ymmärrysongelmiensa kanssa yksin. Pesulassa tätä ongelmaa ei ole, koska työkaverit tukevat ymmärtämistä puhumalla suomea hitaasti ja näyttämällä samalla tehtävät käytännössä. Sosiokognitiivisesta näkökulmasta kielenoppiminen sijoittuu aina tiettyyn kontekstiin, jossa kielenoppija ottaa merkityksiä haltuunsa dialogisessa vuorovaikutuksessa sosiaalisen ympäristönsä kanssa (Meskill & Rangelova 2000: 4, 7). Olivia ymmärtää olevansa onnekas löydettyään työpaikan, jossa voi poimia työn kannalta hyödyllisiä sanoja haltuunsa työkavereidensa tukemana.

Chantal jakaa Olivian käsityksen työyhteisön tuen tärkeydestä. Koska ohjeet pesukoneissa ovat vain suomeksi, suomalaiset työkaverit näyttävät, kuinka niiden mukaan toimitaan. Chantalin käsityksen mukaan ohjeet on helpompi ymmärtää ja muistaa, kun ne havainnollistetaan. Itsekseen lukemalla hän ei ymmärrä ohjeita yhtä hyvin.

(7) Chantal: and, do you know like speaking is not the only thing. they just **show you an action**. what to do. like read and do the action. read and do the action. **so I understand**. if it's like putting the machine on, they say like what I'm supposed to do and then they do it. so I understand what they are meaning.
– –

Chantal: yeah **they tell me then show what is happening**. so I get to understand. and if like they show me, they read and show me what to do, **I'll not forget**, because they will just show me for the first day and then the second day I 'll know what to do because they showed me.

Van Lierin (2004: 94) mukaan aktiivisesti vuorovaikutukseen osallistuva oppija pystyy yhdistämään kielen toimintaan havaitsemisen kautta. Koneiden käyttämistä ei tarvitse opastaa monta kertaa – tuki voidaan poistaa, kun uusi työntekijä oppii tehtävänsä ja pystyy suoriutumaan niistä itsenäisesti. Kehonkieli on olennainen osa vuorovaikutusta vieraita sanoja selitettäessä, koska oppija havainnoi myös kehollista toimintaa (Cowley 2005: 49; Lilja 2010: 233).

Keskustelut pesulassa liittyvät enimmäkseen työhön. Olivia kertoo puhuvansa työkavereidensa kanssa päivittäin suomea pakkaustilanteissa, kun hänelle välitetään asiakkaiden tilaukset joko suullisesti tai kirjallisesti (esimerkki 8). Jos kielellinen viestintä ei riitä, ymmärtämistä voidaan tukea myös ei-kielellisesti kuten piirtämällä (esimerkki 9).

(8) Olivia: **we talk every every day like, mostly the things I work, I work, I pack**. so sometimes sometimes we are sup- the customer has ordered this thing, so they will tell me, you pack like this, you put like, you put like fifty towels then **mattoja** twentyfive so **they speak or they write**. they write what to put. and if I have problem I ask yeah the workers.

(9) Olivia: like when I went to that company, there was (this old) supervisor who helped me. she cannot speak much English, and me I could not speak much Finnish, and she need to be sure that I know what to do how to pack those things, and she would **draw on a paper**, how many like how you put down five hooking like this ((piirtää viivoja paperiin)), then she would draw, then other five. and I, I needed, and she was happy she also made it, because **we just communicated like that**. and I was able to work.

Olivia on oppinut keskeisen ammatillisen sanaston, kuten muutoin englanninkielisessä haastattelussa vilahtavan sanan *mattoja*. Koska samat sanat toistuvat, ne jäävät mieleen. Ymmärtämisongelmissa esimerkiksi tukkimiehen kirjanpito havainnollistaa työtehtäviä. Sosiokulttuurisen oppimiskäsi-

tyksen mukaan toimintaa välittävien välineiden käyttäminen on keskeinen oppimisen edellytys (Aro 2009: 164). Olivian ja hänen ohjaajansa välisessä vuorovaikutuksessa kynä ja paperi toimivat konkreettisina välineinä, joilla varmistetaan ymmärtäminen. Konkreettisissa työtilanteissa eri tavoin tapahtuva havainnollistaminen toimii luontevasti kielenaineksen tukena. Olivian mukaan pesulatyöntekijät tukevat ymmärtämistä ja oppimista myös toiston avulla.

(10) Maiju: in which kind of situations do you feel that you are learning Finnish there, when you work?
Olivia: **when when I'm able to tell somebody something and she understands** when I'm, what I'm saying. and then, there's there are those people who you can work with, like those older women, and if they see you don't know **they tell you and you repeat. then you, you learn**.

Sosiokulttuurisesta näkökulmasta toistaminen ei ole vain mekaanista matkimista vaan kognitiivista aktiivisuutta vaativa prosessi, jossa oppija luo uutta ja tarkkailee jäljittelyn kohteen lisäksi myös omaa toimintaansa (Lantolf & Thorne 2006: 166–167). Sunin (2008: 192) mukaan toistot ovat kielenoppijan käytettävissä olevia resursseja eli yksi jaetun kognition ilmenemismuoto. Olivia kokee toistamistilanteissa avautuvan oppimisen mahdollisuuksia, koska niillä päästään ymmärrysongelmien yli. Toistot ovat hänelle oikea-aikaista tukea, jossa osaavampi tukee oppijaa ja auttaa tätä oppimaan uutta (ks. Wood ym. 1976).

Olivian ja Chantalin käsitykset työyhteisönsä tuesta ovat hyvin samanlaisia; heillä on yhteisiä kokemuksia, joista he puhuvat keskenään. He vaikuttavat siten myös toistensa käsityksiin. Heidän jaetun käsityksensä mukaan pesulan työntekijät mahdollistavat suomenoppimisen suostuessaan kommunikoimaan suomeksi ja ymmärtämään oppijankieltä (esimerkit 10 ja 11). Chantalin mukaan työyhteisön tuki vahvistaa myös oppimismotivaatiota.

(11) Chantal: actually that [työpaikka] is where **I got motivation to learn Finnish**. because when **interact with people who understands you** and take you the way you are. and they are ready like to correct you if you make a mistake. you feel more encouraged to do like something what you are doing. so I feel more **encouraged to learn Finnish from them**.

Chantalin käsityksen mukaan oppiminen on sosiaalista: hän oppii nimenomaan *heiltä*, työkavereiltaan. Käsitys mukailee dialogisuuden ajatusta muiden sanojen omaksumisesta ja sosiokulttuurista näkemystä, jonka mukaan kieltä opitaan vuorovaikutuksessa muilta (Vygotsky 1978: 55–57; Bakhtin 1981: 345). Chantalin mukaan hyväksyntää osoittaa, että työkaverit ovat valmiita korjaamaan häntä. Oppijan lausumien muokkaamista voikin tarkastella jaetun kognition kautta (Suni 2008: 191; Ellis 2010: 160). Kun työkaverit muokkaavat oppijankieltä, oppijalla on käytettävissään hyödyllinen kielellinen resurssi: hän pystyy tukeutumaan työkavereidensa tietoon suomen kielestä. Ellisin (2010: 161–162) mukaan korjaava palaute on hyödyllistä lähikehityksen vyöhykkeellä, kunhan se on sidoksissa sosiaaliseen ja tilanteiseen kontekstiin. Tämä toteutuu hyvin työpaikalla.

5.3 Sisääntuloammateista eteenpäin

Tässä luvussa tarkastellaan haastateltujen käsityksiä siitä, kuinka sisääntuloammateissa työskentely vaikuttaa tuleviin työllistymismahdollisuuksiin. Kaikki haluaisivat viimeistään valmistuttuaan työllistyä sairaanhoitajiksi. He jakavat käsityksen kielitaidosta kynnyskysymyksenä: he pitävät suomen kielen taidon puutteellisuutta työllistymisen esteenä ja hyvää kielitaitoa porttien avaajana. Koska he eivät etukäteen tienneet suomen kielen keskeisyydestä työmarkkinoilla, käsitys kielitaidosta työpaikan takeena on muodostunut vasta opintojen aikana Suomessa. Se on kulttuurinen totuus, jota opettajat, työharjoitteluohjaajat ja esimiehet todennäköisesti kaiuttavat (ks. Dufva, Lähteenmäki & Isoherranen 1996: 44).

Seuraavassa esimerkissä Chantal tuo esiin kielitaidon tärkeyden työllistymisen kannalta: hyvä kielitaito turvaisi hänen mukaansa uuden työpaikan määräaikaisen työsopimuksen loputtua.

(12) Chantal: **if I have good Finnish skills I know I can work. I know** even if I work in a certain hospital, and my contract is not renewed or something happens, I have possibility of working in another hospital.

Chantal puhuu hyvin varmaan sävyyn korostaen tietämystään aiheesta (”I know”). Hän on siis sisäistänyt käsityksen omakseen ja tuo sen ilmi omin sa-

noin (ks. Bakhtin 1981: 345). Jos hän ei ehdi oppia omasta mielestään tarpeeksi suomea opintojensa aikana, hän harkitsee pesulatyössä jatkamista vielä valmistumisensa jälkeenkin. Hän ei siis pidä työtään pelkkänä sisääntuloammattina. Joka tapauksessa hän haluaisi työskennellä samalla osa-aikaisesti sairaanhoitajana.

Kertoessaan tulevaisuudensuunnitelmistaan Olivia toteaa ymmärtäneensä, että ilman suomen kieltä työskentely Suomessa on mahdotonta.

(13) Olivia: future plans. I'm planning to work hardly like I've said I am taking different Finnish classes, I want to improve language, Finnish language because of I've realized that **without that language you can't work here**. it's hard to work. you have to know and you have to know how to speak 'cause everything is in Finnish. yeah **and I'm practicing to speak what I have learned** and where I can. – – I also have hopes that I'll be able to learn and speak Finnish, **I will get chance to work on my profession. and this will help me improve Fi- my Finnish language**. I'll be allowed to work and stay in Finland.

Olivian käsitys suomen kielen taidon tarpeellisuudesta on niin voimakas, että se ohjaa hänen toimintaansa. Käsityksestä käy ilmi hänen vahva toimijuutensa: hän opiskelee ja harjoittelee suomea oma-aloitteisesti tavoitellen työllistymiseen riittävää kielitaitoa, koska on sisäistänyt vastuunsa omasta kielenoppimispolustaan (vrt. Bergroth-Koskinen & Seppälä 2012: 103–104). Hänen toiveenaan on saada sairaanhoitajan työ Suomessa, minkä hän uskoo yhtäältä edellyttävän suomen kielen taitoa mutta toisaalta myös auttavan kielitaidon kehittämisessä. Alakohtainen ammatillinen kielitaito on siis eräänlainen kehä: sitä olisi oltava työpaikan saamiseksi, mutta parhaiten sitä voisi kehittää juuri oman alan työssä, liittyyhän kielitaito kiinteästi työympäristöön (Härmälä 2008: 53). Olivia on kuitenkin siinä käsityksessä, että on pystynyt kehittämään vuorovaikutustaitojaan myös pesulatyössä:

(14) Maiju: now when you are working there in laundry company, do you think that after that work experience you will get better next job, I mean you will have, mm, some experience now in working in Finland, **will it help you to find next job, for example as a nurse**?
Olivia: yes I think it will help me.
Maiju: mm why do you think so.

Olivia: because there is, they will see I, **I can be able to work, to work with other people and, and I can communicate**.

Olivian mukaan työkokemus saattaa auttaa häntä työllistymään sairaanhoitajaksi, koska hän on osoittanut työssään pystyvänsä työskentelemään ja kommunikoimaan ihmisten kanssa. Hänellä on siis käsitys pesulatyöstä sisääntulotyönä, jossa on mahdollista hankkia suomalaista työkokemusta ja suomen kielen taitoa (ks. Forsander 2013: 222). On kuitenkin otettava huomioon, että haastattelutilanne ja haastattelijan kysymykset voivat vaikuttaa käsitysten muodostumiseen. Dialogisesta näkökulmasta haastattelu on sosiaalinen tilanne, jossa merkityksiä rakennetaan yhdessä (Dufva 2011: 142). Koska jo haastattelukysymyksessä tarjotaan sisääntulonäkökulmaa, se saattaa vaikuttaa vastaukseen.

Daniel taas toivoo parasta, mutta on Oliviaa epävarmempi työkokemuksensa hyödyllisyydestä työllistymisen kannalta.

(15) Maiju: so do you think it [työkokemus Suomessa] will help you to find a next job in Finland?
Daniel: I hope so. but I'm **I'm still debating if they will consider my cleaning experience** as nurs- like it's good enough because. I'm looking for nursing work so **they might maybe not think that cleaning experience goes hand in hand with nursing**. so it might not be as good as I think. but **I'm just hoping for the best**. just hoping that they will see okay he has worked for nine months or one year so he should be like willing to give his best so I'm just hoping for that.

Daniel ei koe toimijuutta työnhaussa, koska *he* eli työnantajat päättävät, huomioidaanko työkokemus valinnassa. Hän voi vain toivoa, että työkokemusta siivoojana arvostetaan. Hänen käsityksensä on epävarma ja vasta muotoutumassa: hän punnitsee, kuinka työnhaussa mahtaa käydä. Epäilykseen vaikuttavat varmasti aiemmat epäonniset kokemukset työnhausta. Daniel on hakenut hoitotyön lisäksi muun muassa henkilökohtaiseksi avustajaksi, mutta ei ole päässyt edes haastatteluun, koska asiakkaat edellyttävät avustajalta suomen kielen taitoa. Daniel ei mielestään opi siivoustyössä kovin paljon suomea (ks. esimerkki 3). Siivoustyö ei siis hänen käsityksensä mukaan edistä oman alan työnhaussa vaadittavan kielitaidon kehittymistä.

Chantalin käsitys sisääntuloammatin hyödystä on vielä negatiivisempi: hänen mukaansa ainoastaan oman alan työkokemus voi edistää työllistymistä sairaanhoitajaksi. Hän kuitenkin uskoo oppivansa pesulassa sellaista sanastoa, josta on sairaalassakin hyötyä. Chantal haluaisi työnteon lisäksi hankkia jatkokoulutusta Suomessa valmistumisensa jälkeen. Hän ei kuitenkaan haluaisi jäädä pysyvästi Suomeen vaan nähdä enemmän maailmaa.

(16) Chantal: my plans, **my future plans is to learn Finnish and work in hospital**. – – and at least I complete and graduate as early as possible, and then **enroll master's program** if possible, those are my plans and also **work in Finland, for some years** and then some else because **I'm not bound in one place**. I would like to explore more and more different places in this world, yeah I would not like to stay in Finland and in Kenya only, I'd like to go deeper in the world.

Esimerkissä 16 tulee esiin afrikkalaisille maahanmuuttajille tyypillinen transnationaalinen identiteetti: heillä on usein suhteita synnyin- ja asuinmaansa lisäksi globaaleihin verkostoihin, ja moni on joustava muuttamaan esimerkiksi työn, koulutuksen, ystävien tai perheenjäsenten perässä (ks. Hautaniemi 2004: 52, 158). Chantalin käsityksessä saattaa siis olla kaikuja myös muiden afrikkalaisten äänistä: hän ei koe olevansa sidottu (*bound*) mihinkään yksittäiseen maahan vaan vapaa liikkumaan valtiosta toiseen. Käsitys on vastakkainen suomalaisessa kulttuurissa perinteisemmälle juurimetafora-ajattelulle, jonka mukaan yksilö on juurtunut ensisijaisesti yhteen paikkaan (Rastas 2007: 25).

Sisääntuloammateissa työskentelevät pitävät usein sisääntulotyötä välivaiheena työurallaan. Eteneminen laajemmille työmarkkinoille voi kuitenkin olla haastavaa: koulutus, työkokemus ja kielitaitokaan eivät välttämättä riitä uralla etenemiseen, vaan siihen tarvitaan myös kulttuurista osaamista ja verkostoja (Forsander 2002: 154–155). Joskus sisääntulotyö jää vastoin työntekijän tahtoa pysyväksi. On myös yhteiskunnan kannalta hyödytöntä, jos suomalaisen korkeakoulutuksen saaneet eivät pysty saamaan oman alansa työtä Suomessa, vaikka haluaisivat. Jos englanninkielisissä koulutusohjelmissa ei panosteta enemmän suomen kielen taidon kehittämiseen, moni niistä valmistunut joutuu lähtemään muualle töihin.

6 Päätäntö

Kielellinen toiminta siivous- ja pesulatyössä on usein yksipuolista, koska työtehtävät ovat rutiininomaisia ja enimmäkseen hyvin konkreettisia. Kun työnteko alkaa sujua, siitä on mahdollista suoriutua melko suppean sanavaraston turvin ja vähäisellä vuorovaikutuksella. Vuorovaikutus työkavereiden kanssa, työtehtäviin perehdytys ja työpaikan suomenkieliset ohjeet ja tiedotteet kuitenkin mahdollistavat kielitaidon kehittämisen alkeistason oppijalle.

Jo kaksi esimerkkiä erilaisista työpaikoista osoittaa, että työyhteisöllä ja työkielellä on paljon vaikutusta siihen, millaisia kielenoppimismahdollisuuksia työssä tarjoutuu. Sisääntulotyön tarjoumien hyödyntäminen on paljon myös maahanmuuttajatyöntekijän omasta aktiivisuudesta ja motivaatiosta kiinni. Toisaalta kyse on myös taidosta ja tiedostumisesta: jotta työssä olisi mahdollisuuksia oppia suomea, työpaikan tarjoumia täytyy osata hyödyntää oppimisessaan (van Lier 2004: 62; Sandwall 2010: 561). Kielikoulutuksen pitäisi tarjota oppijoille välineitä kieliympäristönsä hyödyntämiseen. Opettajan tehtävänä on ohjata opiskelijoita tunnistamaan ja hyödyntämään ympäristön tarjoumia. Työyhteisön taas tulisi mahdollistaa maahanmuuttajatyöntekijän pääsy kieliyhteisön resursseihin ja samalla mahdollisimman monipuolisiin kielenoppimistilanteisiin. Kielenkäyttö ja -oppiminen ja niiden myötä oppimismahdollisuudet ovat erottamattomasti kiinni niissä konkreettisissa tilanteissa ja toimijoissa, joita suomenoppija kohtaa.

Pesulassa työskentelevät naiset jakavat käsityksen kielenoppimisen kehollisuudesta. Kielen toiminnallista luonnetta ei tulisi unohtaa ammatillisen kielitaidon kehittämisessä eikä kielenopetuksessa ylipäänsä, koska kehollisuus edistää oppimista ja opitun muistamista. Ainakin tähän tutkimukseen osallistuneiden afrikkalaisten käsityksistä voi päätellä, että kielen toimintapohjaisuus (*languaging*) on luonteva oppimisen lähtökohta. Heille oppiminen sisääntulotyössä on selvästi funktionaalista: työssä opitaan ensisijaisesti juuri niitä kielellisiä taitoja, joita siitä työstä suoriutuminen edellyttää.

Haastatteluissa oppimisen kannalta merkityksellisiksi nimettiin etenkin sellaiset tekstit, jotka vaikuttivat työtehtävien suorittamiseen. Suomenkieliset ohjeet pesukoneissa eivät aukea oppijalle otollisiksi tarjoumiksi itsenäisesti, vaan vasta tuettu vuorovaikutuksellinen yhteistoiminta tekstien

äärellä mahdollistaa sekä työtehtävien että suomen kielen oppimisen. Tuki kohdistuu suoraan kielelliseen ainekseen, kun työkaverit toistavat tai kertovat ohjeiden sisällön omin sanoin. Koska puhdistuspalvelualan työtehtävät ovat konkreettisia ja fyysisiä, kielellisen aineksen havainnollistaminen multimodaalisesti on luontevaa ja tarkoituksenmukaista. Työyhteisöltä kaivataan konkreettisen tuen lisäksi myös symbolista tukea, kuten kannustamista suomen kielen käyttämiseen ja maahanmuuttajatyöntekijän hyväksymistä työyhteisön täysivaltaiseksi jäseneksi. Edistymisen kannalta on ratkaisevaa, että suomalaiset suostuvat keskustelemaan alkeistason oppijan kanssa suomeksi. Työyhteisö on maahanmuuttajatyöntekijälle merkittävä kieliyhteisö, jolla on valtaa määrittää, kuka on oikeutettu käyttämään tiettyä kieltä ja millä ehdoilla (ks. Lave & Wenger 1991: 36).

Tässä tutkimuksessa yhdistyvät kielenoppimisen ja työssä oppimisen tutkimus, joihin maahanmuuttajien käsitykset ja kokemukset tarjoavat mielenkiintoisen kurkistusikkunan. Kun oppiminen ei ole ohjattua toimintaa eikä varsinainen päämäärä, se kietoutuu työn tekemiseen ja toimintaan. Suomenoppijankin päätavoitteena työpaikalla on tehdä työnsä eikä oppia kieltä. Työssä opitut tiedot ja taidot ovat usein kokemusperäisiä ja kehollisia, joten oppimistuloksia voi olla hankala kielentää (Beckett & Hager 2002: 119–120), mikä osoittautui haasteeksi myös tässä tutkimuksessa. Haastateltavat osasivat kuitenkin eritellä hyvin oppimisprosessiinsa vaikuttaneita tekijöitä ja tilanteita, joita analysoimalla päästään kiinni työpaikan tarjoumiin. Empiirisessä tutkimuksessa affordansseja on tutkittu melko vähän (ks. kuitenkin Sandwall 2010; Bergroth-Koskinen & Seppälä 2012). Tämän tutkimuksen perusteella kielennettyjen käsitysten analyysi mahdollistaa tarjoumien tunnistamisen, mikä rohkaisee tarjoumien tutkimiseen empirian pohjalta jatkossakin (ks. myös Bernat 2008).

Suomen kielen oppiminen työssä on monitahoinen tutkimusaihe, ja monipuolisemman kuvan saamiseksi aionkin kerätä lisää empiiristä aineistoa. Tavoitteenani on tuoda myös työyhteisön muiden jäsenten näkökulmat esiin. Jotta aiheen tarkastelu ei jäisi pelkkien käsitysten varaan, on tarpeen kerätä myös havainnointiaineistoa ja tallentaa vuorovaikutusta työtilanteissa. Etnografinen aineisto mahdollistaa työpaikan konkreettisten kielenkäyttötilanteiden analysoinnin ja käsitysten ja käytänteiden vertailun toisiinsa.

Kirjallisuus

Arajärvi, P. 2009. *Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut.* Sisäasiainministeriön julkaisu 2/2009. Helsinki: Sisäasiainministeriö.

Aro, M. 2009. *Speakers and doers. Polyphony and agency in children's beliefs about language learning.* Jyväskylä Studies in Humanities 116. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Atkinson, D. 2002. Toward a sociocognitive approach to second language acquisition. *Modern Language Journal, 86* (4), 525–545.

Bakhtin, M. 1981. *The dialogic imagination. Four essays by M. M. Bakhtin.* Austin: University of Texas.

Beckett, D. & P. Hager 2002. *Life, work, and learning. Practice in postmodernity.* Lontoo: Routledge.

Bergroth-Koskinen, U.-M. & R. Seppälä 2012. Teacher-researchers exploring design-based research to develop learning designs in higher education language teaching. *Apples – Journal of Applied Language Studies, 6* (2), 95–112.

Bernat, E. 2008. Beyond beliefs: psycho-cognitive, sociocultural and emergent ecological approaches to learner perceptions in foreign language acquisition. *Asian EFL Journal, 10* (3), 7–27.

Cowley, S. 2005. Languaging: how do babies and bonobos lock on to human models of life. *International Journal of Computational Cognition, 3* (1), 44–55.

Dufva, H. 2011. Ei kysyvä tieltä eksy: kuinka tutkia kielten oppimista ja opettamista haastattelun avulla. Teoksessa P. Kalaja, R. Alanen & H. Dufva (toim.) *Kieltä tutkimassa: tutkielman laatijan opas.* Tampere: Finn Lectura, 88–103.

Dufva, H., M. Aro, M. Suni & O.-P. Salo 2011. Onko kieltä olemassa? Teoreettinen kielitiede, soveltava kielitiede ja kielen oppimisen tutkimus. Teoksessa E. Lehtinen, S. Aaltonen, M. Koskela, E. Nevasaari & M. Skog-Södersved (toim.) *AFinLA-e: soveltavan kielitieteen tutkimuksia 3.* Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 22–34.

Dufva, H., M. Lähteenmäki & S. Isoherranen 1996. *Elämää kielen kanssa. Arkikäsityksiä kielestä, sen oppimisesta ja opettamisesta.* Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.

Dörnyei, Z. 2009. The motivational self system. Teoksessa Z. Dörnyei & E. Ushioda (toim.) *Motivation, language identity and the L2 self.* Bristol: Multilingual Matters, 9–42.

Ellis, R. 2010. Cognitive, social, and psychological dimensions of corrective feedback. Teoksessa R. Batstone (toim.) *Sociocognitive perspectives on language use and language learning.* Oxford: Oxford University Press, 151–165.

de Fina, A. 2003. *Identity in narrative: a study of immigrant discourse.* Amsterdam: John Benjamins.

Forsander, A. 2002. *Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla.* Helsinki: Väestöntutkimuslaitos.

Forsander, A. 2013. Maahanmuuttajien sijoittuminen työelämään. Teoksessa T. Martikainen, P. Saukkonen & M. Säävälä (toim.) *Muuttajat: kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta.* Helsinki: Gaudeamus, 220–244.

Forsander, A. & A. Alitolppa-Niitamo 2000. *Maahanmuuttajien työllistyminen ja työhallinto – keitä, miten ja minne?* Helsinki: Työministeriö.
Haikkola, L. 2012. *Monipaikkainen nuoruus. Toinen sukupolvi, transnationaalisuus ja identiteetit.* Helsinki: Helsingin yliopisto.
Hautaniemi, P. 2004. *Pojat! Somalipoikien kiistanalainen nuoruus Suomessa.* Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
Härmälä, M. 2008. *Riittääkö Ett ögonblick näytöksi merkonomilta edellytetystä kielitaidosta? Kielitaidon arviointi aikuisten näyttötutkinnoissa.* Jyväskylä Studies in Humanities 101. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
Jäppinen, T. 2010. Suomi (S2) korkeakoulutettujen työssä – Millainen kielitaito riittää? Teoksessa M. Garant & M. Kinnunen (toim.) *AFinLA-e: soveltavan kielitieteen tutkimuksia 2.* Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 4–16.
Kela, M. & J. Komppa 2011. Sairaanhoitajan työkieli – yleiskieltä vai ammattikieltä? Funktionaalinen näkökulma ammattikielen oppimiseen toisella kielellä. *Puhe ja kieli, 31* (4), 173–192.
Kyhä, H. 2006. Miksi lääkäri ei kelpaa lääkäriksi? Korkeasti koulutetut maahanmuuttajat vaikeasti työllistyvä ryhmä. *Siirtolaisuus – Migration, 33* (3), 1–9.
Kyhä, H. 2012. Korkeakoulututkinto ei takaa maahanmuuttajille töitä. *Siirtolaisuus – Migration, 39* (1), 18–22.
Lantolf, J. & S. Thorne 2006. *Sociocultural theory and the genesis of second language development.* Oxford: Oxford University Press.
Lave, J. & E. Wenger 1991. *Situated learning: legitimate peripheral participation.* Cambridge: Cambridge University Press.
van Lier, L. 2000. From input to affordance: social-interactive learning from an ecological perspective. Teoksessa J. Lantolf (toim.) *Sociocultural theory and second language learning.* Oxford: Oxford University Press, 245–260.
van Lier, L. 2004. *The ecology and semiotics of language learning.* Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
Lilja, N. 2010. *Ongelmista oppimiseen. Toisen aloittamat korjausjaksot kakkoskielisessä keskustelussa.* Jyväskylä Studies in Humanities 146. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
Meskill, C. & K. Rangelova 2000. Relocating the 'cognitive' in sociocognitive views of second language learning. Teoksessa R. Rapp (toim.) *Linguistics on the way into the new millennium: proceedings of the 34th Colloquium of Linguistics.* London: Peter Lang-Verlag Publishing, 1–9.
Okome, M. & O. Vaughan 2011. *Transnational Africa and globalization*. New York: Palgrave Macmillan.
Partanen, M. 2012. *Matkalla sairaalaan. Maahanmuuttajien käsityksiä suomen kielen oppimisesta sisääntuloammatissa.* Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Saatavissa: http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201206271974.
Rastas, A. 2007. *Rasismi lasten ja nuoren arjessa. Transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi.* Tampere: Tampere University Press.
Sandwall, K. 2010. "I learn more at school": a critical perspective on workplace-related second language learning in and out of school. *TESOL Quarterly, 44* (3), 542–574.

Suni, M. 2008. *Toista kieltä vuorovaikutuksessa. Kielellisten resurssien jakaminen toisen kielen omaksumisen alkuvaiheessa*. Jyväskylä Studies in Humanities 94. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
Suni, M. 2010. Työssä opittua: työntekijän näkökulma ammatilliseen kieli- ja viestintätaitoonsa. Teoksessa M. Garant & M. Kinnunen (toim.) *AFinLA-e: soveltavan kielitieteen tutkimuksia 2*. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 45–58.
Trux, M. 2000. Monimuotoinen työyhteisö. Teoksessa M. Trux (toim.) *Aukeavat ovet – kulttuurien moninaisuus Suomen elinkeinoelämässä*. Suomen itsenäisyyden juhlarahaston julkaisusarja 238. Helsinki: Sitra, 261–316.
Tuomi, J. & A. Sarajärvi 2002. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
Virtanen, A. 2011. Käsityksiä kansainvälisesti rekrytoitujen hoitajien ammatillisesta kielitaidosta ja sen kehittymisestä. Mediakeskusteluiden ja asiantuntijan haastattelun analyysia. *Puhe ja kieli, 31* (4), 153–172.
Virtanen, A. (tulossa). Minä sairaanhoitajana: tulevaisuuden minuudet motivaatiota muokkaamassa.
Vygotsky, L. 1978. *Mind in society: the development of higher psychological processes*. M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner & E. Souberman (toim.). Cambridge: Harvard University Press.
Vygotsky, L. 1931/1982. *Ajattelu ja kieli*. Käänt. K. Helkama & A. Koski-Jännes. Helsinki: Weilin+Göös.
Wertsch, J. 1998. *Mind as action*. New York: Oxford University Press.
Wood, D., J. Bruner & G. Ross 1976. The role of tutoring in problem solving. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 17* (2), 89–100.

Verkkolähteet

Tilastokeskus. 2009. *Työssäkäynti. Toimiala, työnantajasektori ja työpaikat 2009, vieraskielisten ammatit vuonna 2009* [online]. Helsinki: Tilastokeskus [luettu 20.11.2012]. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/tyokay/2009/04/tyokay_2009_04_2011-11-28_kat_002_fi.html.
Valvira. 2012. *EU/ETA-maiden ulkopuolella suoritettu koulutus* [online]. Helsinki: Valvira [luettu 20.12.2012]. Saatavissa: http://www.valvira.fi/luvat/ammattioikeudet/hakemusohjeet/eu_eta_maiden_ulkopuolella_koulutetut/ohje.